

ULUSLARARASI YENİ DIŞ TİCARET TEORİLERİ

ULUSLARARASI TİCARET TEORİLERİ

Leontief Paradoksu (The Leontief Paradox)

- Genel kabul, ihracatın sermaye yoğun, ithalatın ise emek yoğun mallarla yapılması gerektiğini söylemektedir.
- Leontief bunun aksine, Amerikan ekonomisi üzerine yaptığı uygulamalı testte, Amerika'nın tüm dış dünya ile olan ticaretini ele almakta, dış ticarete konu olan her bir mal için gerekli olan sermaye ve emek gereksinimlerini ayrı ayrı belirlemektedir. Böylelikle, **Amerika'nın emek yoğun mallar ihraç edip, sermaye yoğun mallar ihtal ettiğini ortaya koymaktadır.** Bu durum **Leontief paradoksu** olarak bilinmektedir.
- Leontief, ortaya çıkan paradoks durumunu Amerikan işçilerinin verimlilik düzeyi ile açıklamaya çalışmıştır. Leontief'e göre; ABD'deki işgücü, verimliliği motivasyon ve de oldukça iyi çalışma koşullarına sahip olduğu için diğer ülkelerin işgücüne oranla üç kat daha verimli çalışmaktadır.

ULUSLARARASI TİCARET TEORİLERİ

3

Benzer Talep Yapıları Teorisi (Linder's Overlapping Product Ranges Theory)

- Benzer talep yapıları teorisi, dayandığı varsayımlarla mukayeseli üstünlük ve faktör donanımı teorilerinden ayrılmıştır.
- Staffan Burstein Linder uluslararası ticaretin gelir düzeyleri benzer ülkeler arasında gelişebileceğini öngörmektedir.
- Bir ülkenin talep yapısının gelir düzeyine biçimleneceği varsayılırsa, ticaret benzer talep yapılarının bir fonksiyonu olarak ortaya çıkacaktır.
- Bu yaklaşıma göre, dünya ticaretinin gelişmiş ülkelerin kendi aralarında yoğunluk kazanacağı beklenir.
- Bu mantıktan hareketle, gelişmiş ülkelerle az gelişmiş ülkelerarasındaki ticaretin göreceli olarak düşük bir düzeyde kalacağı; az gelişmiş ülkelerin kendi aralarındaki ticaretin ise yoğunluk kazanacağı biçimindedir.

DIŞ TİCARET KURAMINDA YENİ YAKLAŐIMLAR

4

- ▣ Geleneksel dış ticaret kuramları **emeği** homojen kabul etmektedir. Oysa **nitelikli işgücü** tarafından üretilen mallara yoğun bir talep olmaktadır.
- ▣ **Tam rekabet** piyasasından daha çok **aksak rekabet** piyasaları söz konusu olmaktadır.
- ▣ **Endüstriler arası** ticaretten daha çok **endüstri içi** ticaret daha yaygındır.
- ▣ **Ölçek ekonomileri, çokuluslu işletmeler, esnek üretim,** yaşanan **hızlı teknolojik** gelişmeler dış ticaretin yapısında büyük dönüşümlerin yaşanmasına neden olmuştur.

DIŞ TİCARET KURAMINDA YENİ YAKLAŐIMLAR

Nitelikli İŞgücü (Skilled Labour) Kuramı

- D.B. Keesing ve I.B. Kravis tarafından geliŐtirilen **Nitelikli İŐgücü Teorisi**, geliŐmiŐ űlkeler arasındaki diŐ ticaretin bűyűk bir bűlűműnűn nitelikli iŐgűcű farklılıđı ile aŐıklanabileceđini ileri sűrmektedir.
- Nitelikli iŐgűcű kuramı **emeđin** niteliđinin farklı olmasına dayanmaktadır. Emeđin verimliliđinin űlkeden űlkeye farklılık gűstereceđi kabul edilmektedir.
- Ŭlkeler arasındaki maliyet farklılıkları űlkelerin faktűr donanımlarıyla deđil, űlkelerin teknolojik geliŐme dűzeyindeki farklılıklarla aŐıklanmaktadır.
- İthal malların gűreceli fiyatlarının dűŐűŐű yođunlukla űretimde kullanılan nitelikli olmayan iŐgűcűnűn deđerini dűŐűrmektedir.
- Nitelikli iŐgűcű kuramı, geleneksel Heckscher-Ohlin kuramındaki faktűr donanımına beŐeri sermayeyi de katarak diŐ ticaretin yapısını aŐıklamaktadır.
- Mesleki veya niteliđi yűksek iŐgűcű ile donatılan űlkeler nitelikli iŐgűcű yođun mallarda uzmanlaŐacak ve bu malları ihraŐ edecektir.
- Tersine, nitelikli iŐgűcűnűn gűreceli olarak az olduđu űlkeler ise niteliksiz iŐgűcűnű iŐeren malların űretiminde uzmanlaŐacak ve bu malları ihracat edecektir.

DIŞ TİCARET KURAMINDA YENİ YAKLAŐIMLAR

6

TEKNOLOJİ AÇIĞI TEORİSİ

- Teori, Heckscher-Ohlin modelinin “teknoloji” hakkındaki varsayımına karşı çıkar. Bu varsayım Őyledir: Ticaret yapan tım Őlkeler, aynı Őretim tekniğine serbestĉe ulaŐabilir. Bunları kullanmalarına hiĉbir engel yoktur. Varsayım birĉok sanayi bakımından gerĉekĉi değildir. ĉoĐu firma Őretim teknolojisini gizli tutar. Bunu sağlayıcı patent, sınai ve fikrî mŐlkiyet hakkı mevzuatı gibi yasal destekler de vardır.
- Teori teknik bilginin, anında ve her Őlke tarafından “elde edilebilir” olmadığını varsayar. “**Yeniliğin yayılma sŐresi**” diye bir kavram oluŐturur. Bu kavramı Őyle tanımlar : Bir Őlkede yeni bir malın bulunması (innovation) ile o malın başka Őlkelerce taklit edilmesi arasında geĉen sŐreye **yeniliğin yayılma sŐresi** denir. Bu sŐrenin dŐrt deĐiŐkene bağlı olduğu kabul edilir: Dış tepki gecikmesi, yurt iĉi tepki gecikmesi, ŐĐrenme sŐresi, talep gecikmesi. İlk ũ deĐiŐken “**toplam taklit gecikmesi**”ni oluŐturur. “**Toplam taklit gecikmesi**” ile “**talep gecikmesi**” arasındaki farka, “**net taklit gecikmesi**” adı verilir.

DIŞ TİCARET KURAMINDA YENİ YAKLAŐIMLAR

7

TEKNOLOJİ AŐIĐI TEORİSİ

- Teori “zaman” faktörünü dikkate alır. Uluslararası ticareti, teknolojik açık kavramı ile açıklar. Uluslararası ticaretin temelinde, “belirli bir zaman diliminde gerçekleşen **yenilik/taklit süreci**”nin bulunduğunu ileri sürer.
- Açıklama mekanizması şöyledir: Yeni bir mal (üretim tekniği) bulup üreten sanayileşmiş bir ülke, bu malın **monopolcusu** ve ilk ihracatçısı olur. Ancak yeni teknoloji, bir süre sonra, taklit yoluyla başka ülkelerin eline geçer. Bu ülkeler söz konusu malı, ilk üretenden, emek ucuzluğu ya da doğal kaynak bolluğu gibi nedenlerle daha ucuza üretebilir. Böylece o mal ilk ülkeden daha az gelişmiş başka ülkeler tarafından ihraç edilmeye başlar. Dolayısıyla ilk ülke, artık rekabet edemediğinden, aynı malın ithalatçısı durumuna geçer.
- “Toplam taklit gecikmesi” “talep gecikmesi”nden küçük olursa, ticaret olmaz.

DIŞ TİCARET KURAMINDA YENİ YAKLAŐIMLAR

TEKNOLOJİ AÇIĞI TEORİSİ

Teknolojik açık teorisini destekleyici kanıtlar Őunlardır:

- 1) Geçmişte dünyanın en büyük tekstil ihracatçısı olan İngiltere, bugün tekstil ithalatçısı konumuna gelmiştir. İngiltere'nin üretimi, az gelişmiş ülkelerin tekstil üretimine başlamalarından sonra azalmıştır.
- 2) Uygulamada çoğu yeni malın üretim teknolojileri, ileri sanayi ülkelerinde geliştirilmektedir. Ancak kısa bir süre sonra, başka ülkeler (az gelişmiş ülkeler) bu malların kitlesele üretimine geçebilmektedir. Buna tekstilin yanı sıra, elektronik eşya, kimya, demir-çelik gibi pek çok alandan örnekler verilebilir.
- 3) ABD dünyanın teknoloji yönünden en ileri ülkesidir. Dolayısıyla, pek çok ileri teknoloji (Hi-Tec) ürünü ihraç eder. Ancak kısa bir gecikmeyle, başka ülkeler bu yeni teknolojileri elde eder. Özellikle ucuz işgücü avantajına dayanarak, dünya piyasasını, hatta ABD piyasasını ele geçirirler. Ancak ABD'nde yeni teknolojiler bulma süreci kesintisiz devam etmektedir. Dolayısıyla bu ülkenin ihracatı, teknolojik üstünlükle açıklanma özelliğini korumaktadır.

DIŞ TİCARET KURAMINDA YENİ YAKLAŐIMLAR

9

Ürün Hayat Eğrisi Teorisi (The Stages of the Product Cycle)

- Raymond Vernon tarafından ileri sürülmüŐtür.
- Teknoloji açığı teorisinin genelleŐtirilmiŐ Őekli olup, zaman ve teknolojik deęiŐim faktörleri dikkate alınmıŐtır.
- Mamul mallarda yenilikçi ürünlerle taklitçi ürünler arasında dış ticareti açıklamak üzere ortaya atılmıŐtır.
- Ürün ticarileŐtikçe olgunlaŐmasının 3 aŐamadan geçtiğini öne sürmektedir.
  - **1. Yenilik Evresi**
    - Ar-ge için kalifiye iŐçi gerekmektedir.
    - Fiyat esnekliği oldukça düŐüktür.
  - **2. GeliŐme Evresi**
    - Ürün Ar-ge den çıkmıŐ, kitle üretimine hazırdır.
    - Sermaye ihtiyacı artar
    - Pazara yeni ikame mallar girmeye başlar
    - Fiyat esnekliği artar

DIŞ TİCARET KURAMINDA YENİ YAKLAŐIMLAR

10

Ürün Hayat Eğrisi Teorisi (The Stages of the Product Cycle)

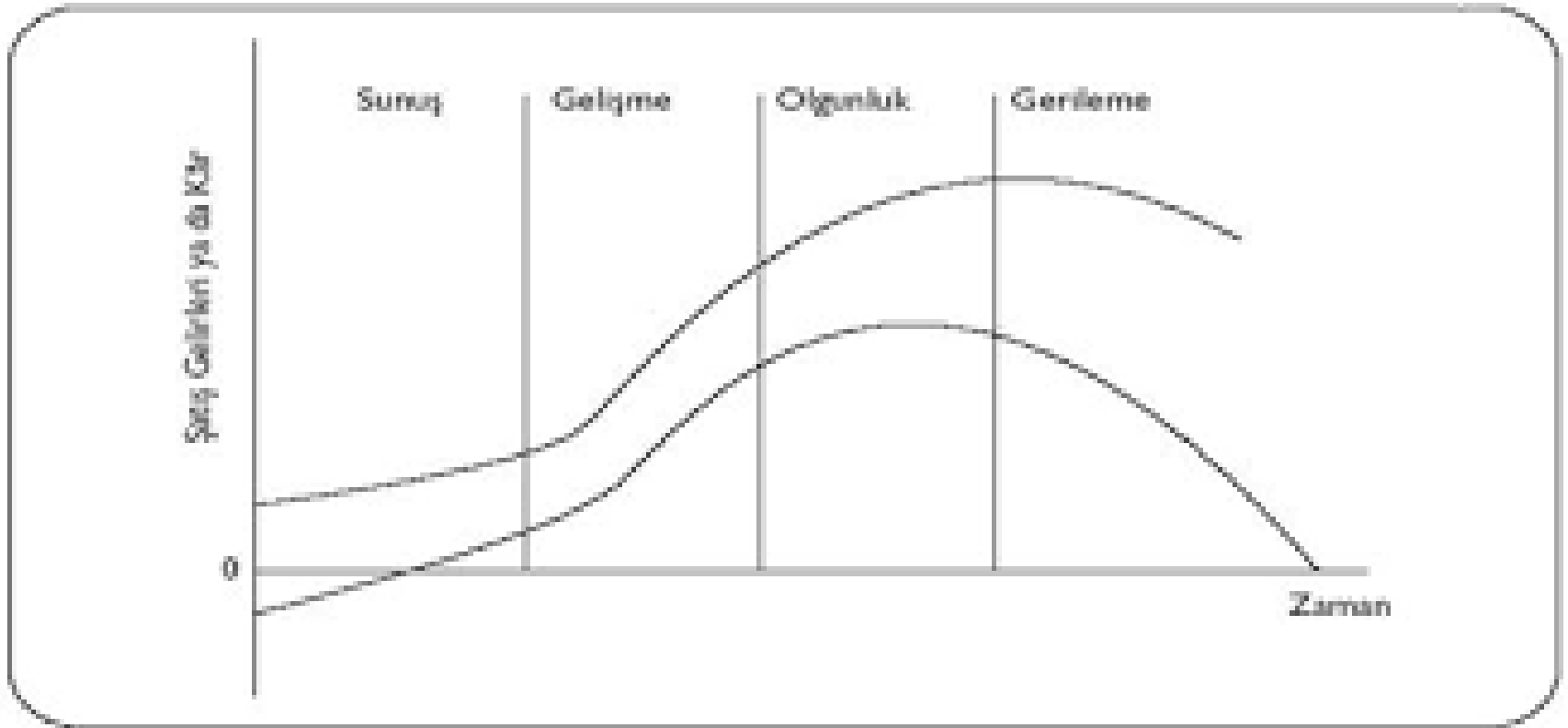
■ 3. Olgunlaşma (Standartlaşma) Evresi

- Ürün ve üretim teknolojisi yoğunlaşmış ve standartlaşmıştır. Üretim yönteminin standartlaşması ölçek ekonomilerini doğurur.
- Yenilikçi ülke karşılaştırmalı bir üstünlük elde edecektir.
- Ürünün bazı özellikleri ve ürün için standartların oluşması üretim süreci basitleştirerek kitle üretimine imkan sağlar.
- Üretim yönteminin standartlaşmasına ek olarak, dış talep artar. Fakat ürün yüksek gelirli talepleri karşıladığı için, dış talep, özellikle diğer gelişmiş ülkelerle ilgilidir. Böylece uluslararası ticaret başlar.
- Emek becerisi önemini kaybetmiş, sermaye yoğunluğu ağırlık kazanmıştır
- Rekabet artmış ve sektördeki firma sayısı azalmaya gitmiştir.

ULUSLARARASI TİCARET TEORİLERİ

11

ÜRÜN HAYAT EĞRİSİ

DIŞ TİCARET KURAMINDA YENİ YAKLAŐIMLAR

12

Ürün Hayat Eğrisi Teorisini Beő aşamalı olarak açıklanması

1. Dönem:

1. Yeni mal yenilikçi ülkede üretilir.
2. Üretimi ufak çaptadır.
3. Ürün ihracata değil, iç talebe yöneliktir.
4. Üretici firma yeni teknolojiye tek başına sahiptir.

2. Dönem :

1. Ürün olgunlaşmıştır.
2. Satışlar iç piyasaya yapılırken, ihracat da başlar,
3. Dış talep geliştiğinden, üretim artışı hızlanır.
4. Üretici firma yeni teknolojiye tek başına sahip olmaya devam etmektedir.
5. Üretim teknolojisi ve üretim standartlaşır.

DIŞ TİCARET KURAMINDA YENİ YAKLAŐIMLAR

13

Ürün Hayat Eğrisi Teorisini Beő aşamalı olarak açıklanması

3. Dönem:

1. Yenilikçi firma daha karlı bulunduğundan, içte ve dışta yeni teknolojinin lisansını satmaya başlar.
2. Ar-Ge harcamalarına gerek kalmamıştır.
3. Üretim başka(taklitçi) ülkelere kaymaya başlar,
4. Yenilikçi ülkelerde üretim sürer, fakat ihracat yavaşlar. Çünkü taklitçi ülkeler üretim yapmaya, ithalatlarını azaltmaya, ihracat yapmaya başlamışlardır.

4. Dönem :

1. Yenilikçi Ülkede üretim sürerken, ihracat azalmaya başlar.
2. Taklitçi ülkelerde üretim hızlanır, ihracat gittikçe artar.

5. Dönem

1. Yenilikçi ülkenin iç talebi yerli üretim yerine ithalat ile karşılanmaya başlar.
2. İç üretim hızla düşer artık teknoloji bütün dünyaya yayılmıştır.
3. Yenilikçi ülke başka alanlarda yenilik peşinde koőmaya, yeni mallar bulup üretmeye ve bunların ilk ihracatçısı olmaya devam eder.

DIŞ TİCARET KURAMINDA YENİ YAKLAŐIMLAR

14

Ölçek Ekonomileri (Economies of Scale)

- Üretim ölçeği büyürken maliyetler düşüyorsa, üretimde ölçeğe göre azalan maliyetlerden veya artan getiriden söz edilebilir. (Paul Krugman)
- Ölçek ekonomileri içsel ve dışsal ölçek ekonomileri olarak iki gruba ayrılmaktadır. **İçsel ölçek ekonomiler**; firmanın kendi üretim ölçeğinin artmasına bağlı olarak birim maliyetinin düşmesi durumunda söz konusu olmaktadır. **Dışsal ölçek ekonomileri** ise, firmanın bağlı olduğu endüstride üretim hacmi genişledikçe firmanın ortalama maliyetlerinde düşme olarak ortaya çıkmaktadır. Dışsal ekonomiler bir işletmenin sırf kendi üretim hacminden değil, aynı zamanda onun bağlı olduğu endüstrinin bir bütün olarak genişlemesinden dolayı ortaya çıkan etkilerdir.
- Ülkeler, ölçek ekonomisine sahip olduğu birkaç endüstri üzerinde uzmanlaşmaya gitmeli ve ihtiyacı olan diğer malları dışarıdan ithal etmelidir.

DIŞ TİCARET KURAMINDA YENİ YAKLAŐIMLAR

15

Monopolc Rekabet Teorisi (Imperfect Competition)

- Ülkenin aynı malın değişik türlerini hem ihraç hem de ithal etmekte olduğunun nedenleri açıklamaktadır.
- Bir lke hangi sektörlerde uzmanlaŐacağını mukayeseli stnlkler belirler.
- Ölçek ekonomisine göre belirli mal türleri üretilir. Böylece endüstri içi ticaret başlar. Kalite, paketleme, kullanım, dış görünüŐ, satıŐ sonrası servis gibi yönlerden farklılık gösterirler.
- Monopolc rekabet kuramının en önemli katkılarında biri, ticaretin nedeni olarak lçeye göre artan getirinin belirlenmesi ve bunun yardımı ile geleneksel dış ticaret kuramları ile açıklanamayan **endüstri içi ticaret** (bir ülkenin aynı endüstriye ait malları hem ihraç hem de ithal etmesidir) olgusuna açıklama getirmesidir.

ULUSLARARASI TİCARET TEORİLERİ

16

Uluslararası Rekabet Edebilme Avantajı (The Competitive Advantage of Nations)

- Michael Porter tarafından bu alanda geliştirilen en güncel teoridir.
- Rekabet endüstriden endüstriye değişmektedir.
- Her ulustaki rekabet bağımsızdır, ülkeden ülkeye değişir.
- Firmanın bir ülkedeki stratejisini o ülkenin koşulları belirler.
  - En büyük rakipleri ev sahibi ülkede faaliyet gösteren çokuluslu işletmelerdir.

DIŞ TİCARET KURAMINDA YENİ YAKLAŐIMLAR

17

Uluslararası Rekabet Edebilme Avantajı Faktörleri / Rekabetçi Üstünlükler Kuramı (Porter Elması -Porter's Diamond)

1.Üretim Faktörlerinin Durumu

- Bir ulusun üretim faktörleri uygunluğu, diğer uluslarla rekabet etmesini sağlar

2.Talep Durumu

- İşletmeler öncelikle ulusal pazarda rekabet koşullarıyla başa çıkmak zorundadır.
- Özellikle rekabetin yüksek olduğu sektörlerde ayakta kalabilen işletmeler uluslararası pazarda daha rahat rekabet edebilirler.

3. İlişkili ve Destekleyici Endüstriler

- Birbiriyle ilgili endüstrilerdeki işletmeler bilgiyi paylaştıklarından rekabet avantajı sağlarlar.

4.Firma Stratejisi, Yapısı ve Rekabet

- İşletmelerin nasıl ortaya çıktığı, organize olduğu, yönetildiği, yerel rekabetin doğasını oluşturmaktadır.
- Genellikle global üstünlüğü elde edebilmek için bir ülkedeki bu 4 koşulun olumlu olması gerekir.

DIŞ TİCARET KURAMINDA YENİ YAKLAŐIMLAR

18

Uluslararası Rekabet Edebilme Avantajı Faktörleri (Porter Elması -Porter's Diamond)

▣ Talep Durumu

- İkinci Dünya Savaşı Sonrasında İtalya da konut ihtiyacı ortaya çıkmıő. (Fayans)

▣ Üretim Faktörlerinin Durumu

- Üretim yeri pazara yakın olmalı ve İtalya da kuruldu.

▣ İliőekli ve Destekleyici Endüstriler

- Ağaç fanyansa göre daha az bulunan ve daha pahalı bir malzemeydi ve üretim faktörü (vasıflı işgücü, sermaye, teknoloji ve donanım) İtalya da uygun koşullarda bulunmaktaydı.

▣ Firma Stratejisi, Yapısı ve Rekabet

- Pazara giriş engelleri oldukça azdı ve yüzlerce Őirket üretime baőladı.
- Buna göre işletmeler stratejiler belirleyerek pazarda rekabet edebildiler.